

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยชั่วคราว และถาวรของผู้ใช้แรงงานก่อสร้างนั้น ได้ทำการวิจัยแยกออกเป็นสองส่วนด้วยกัน

ส่วนแรกเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของโครงการก่อสร้าง ที่ถูกสุ่มเลือก (แบบสำรวจที่ 1-2-3) ได้ส่งแบบสอบถามสำหรับกลุ่มหัวหน้างานตบ เช่น วิศวกร โพรแมนหรือหัวหน้างาน โดยศึกษาในด้านต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อแรงงานก่อสร้างในโครงการนั้นๆ เช่น ลักษณะที่พักอาศัยชั่วคราว และสิ่งแวดล้อมบริเวณรอบที่พัก สวัสดิการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่มีอยู่

ส่วนที่สองเป็นการศึกษาถึงผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง โดยแบ่งประเด็นของการศึกษาดังนี้

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง อันได้แก่ เพศ อายุ ภูมิลำเนา ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพเดิม อาชีพก่อสร้าง การได้งานทำ ตำแหน่งงาน รายได้ เงินออม การจ้างงาน หนี้สิน แหล่งเงินทุน รายจ่าย สัญญาว่าจ้าง ตลอดจนสวัสดิการต่างๆ

2. ที่อยู่อาศัยชั่วคราวของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง อันได้แก่ ลักษณะบ้านเดิม ที่พักปัจจุบัน สิ่งอำนวยความสะดวก ห้องพักที่ต้องการ ความช่วยเหลือจากรัฐ และการทำงานก่อสร้างในต่างประเทศ

3. ที่อยู่อาศัยถาวรของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง อันได้แก่ การเตรียมที่อยู่อาศัยถาวร ปัจจัยในการเลือก แหล่งเงิน ความคาดหวังในชีวิต และความต้องการจากภาครัฐเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในอนาคต

การวิจัยได้ใช้แบบสอบถามจากผู้ใช้แรงงานก่อสร้างภายในประเทศ ในโครงการก่อสร้างต่างๆ รวม 50 โครงการ คัดเลือกจำนวน 400 คน และได้แบบสอบถามจากผู้ใช้แรงงานก่อสร้างไทยในประเทศสิงคโปร์ 1 โครงการ คัดเลือกจำนวน 48 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้

6.1 ลักษณะโครงการก่อสร้างและส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง

โครงการก่อสร้างต่างๆ ที่ถูกสุ่มเลือกแบบเจาะจง เพื่อส่งแบบสอบถามทั้งหมด จะอยู่ในช่วงเวลาประมาณกลางปีถึงปลายปี พ.ศ. 2539 โครงการทั้งหมดอยู่ในช่วงดำเนินการก่อสร้าง ผลการสำรวจในเขต BMR จะเป็นโครงการที่อยู่อาศัยทั้งหมด ลักษณะบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮ้าส์ เป็นส่วนใหญ่ อาคารพาณิชย์ เป็นส่วนน้อย ส่วนโครงการในเขต CBD จะมีทั้งโครงการ อาคารที่อยู่อาศัย และอาคารสำนักงานเฉลี่ยเท่าๆ กัน ซึ่งมีพื้นที่ใช้สอยเมื่อสร้างเสร็จรวมทุกชั้นแล้ว มากกว่า 10,000 ตารางเมตร ขึ้นไป และตัวอาคารมีความสูงโดยเฉลี่ยมากกว่า 80 เมตร ขึ้นไป

ส่วนระยะเวลาการก่อสร้าง ส่วนใหญ่กำหนดระยะเวลาแล้วเสร็จมากกว่า 20 เดือน ขึ้นไป โดยไม่เกินกำหนดเวลา 3 ปี หรือ 36 เดือน เมื่อเจนนับมูลค่าโครงการส่วนใหญ่ อยู่ในหลักร้อยล้านบาทขึ้นไป จนถึง 600 ล้านบาท

ในด้านจำนวนแรงงานก่อสร้างเฉลี่ยต่อวันขณะทำการสำรวจนั้น มีตั้งแต่ 100-600 คน แต่เป็นตัวเลขค่อนข้างจะไม่แน่นอน จากเหตุผลของกลุ่มหัวหน้างาน ที่ว่ามีการสับเปลี่ยนแรงงานบ่อย โยกย้ายไปตามหน่วยงานก่อสร้างต่างๆ โดยนายจ้างหรือโดยถูกจ้างเอง และบางครั้งด้วยความเหมาะสมของลักษณะของงานเอง

จำนวนแรงงานก่อสร้างดังกล่าวมีแรงงานไม่มีฝีมืออยู่เป็นจำนวนมากกว่าแรงงานฝีมือ และเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ลักษณะของแรงงานฝีมือจะประกอบไปด้วย ช่างไม้ มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาเป็นช่างปูน และสุดท้ายคือช่างเหล็ก

ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานก่อสร้าง ส่วนใหญ่จะรู้จักกัน มาจากภูมิถิ่นอาศัยเดียวกัน เป็นญาติพี่น้อง และเพื่อนกันเป็นส่วนมาก จึงไม่อาจจะเจนนับจำนวนครอบครัวโดยผ่านหัวหน้างานได้ง่ายนัก จากการสำรวจยังพบว่ามีเด็กเล็กอยู่เป็นจำนวนมาก ประมาณ 10-60 คน ในบ้านพักชั่วคราว

คราวของแต่ละโครงการ ซึ่งมีจำนวนห้องตั้งแต่ 60-400 ห้อง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการ และระยะเวลาการก่อสร้าง เป็นตัวกำหนดความต้องการใช้แรงงานก่อสร้าง และจำนวนห้องพัก

ในด้านสวัสดิการต่างๆ ตามที่กฎหมายบังคับใช้ ทุกโครงการที่สำรวจได้ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เช่น การจ่ายเงินเข้าสมทบกองทุนทดแทน การทำประกันสังคม เป็นต้น ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น น้ำดื่ม น้ำใช้ นายจ้างยังคงจัดหาให้ ยกเว้นเรื่องสถานที่รับประทานอาหาร ส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดพื้นที่ให้ ภาพที่พบเห็นช่วงเวลาพักกลางวัน แรงงานก่อสร้างจะพักผ่อนอาหารเป็นกลุ่มๆ ภายในโครงการก่อสร้างนั้น โดยมากมักจะพัก ณ จุดที่ทำงาน

ส่วนการจัดเก็บขยะมีหลายวิธีการ มีถังขยะ และไม่มีถังขยะ ทั้งกองไว้ หรือมีรถมาเก็บขยะ จำนวนห้องน้ำ-ส้วม ส่วนใหญ่ยังมีความสะอาดพอใช้ มีจำนวนตั้งแต่ 6-50 ห้อง ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง

หน่วยราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เข้ามาเยี่ยมเยียนเป็นระยะบ้าง ส่วนใหญ่จะมาจากสาธารณสุข และทางเทศบาลหรือกรุงเทพมหานคร

ด้านค่าใช้จ่ายค่าก่อสร้างบ้านพักแรงงานก่อสร้างชั่วคราวนี้ ส่วนใหญ่หัวหน้างาน จะกำหนดมากกว่า 500,000 บาท ขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของโครงการ และจำนวนผู้ใช้แรงงานก่อสร้างที่ต้องการ ซึ่งมีผลกับจำนวนห้องที่นายจ้างจะต้องลงทุนก่อสร้างทั้งหมด และตัวเลขจำนวนพื้นที่ที่ต้องการก่อสร้างบ้านพัก ส่วนใหญ่มากกว่า 1,000 ตารางเมตร หรือมากกว่า 1 ไร่ ขึ้นไป

จำนวนแรงงานก่อสร้างขณะทำการสำรวจ ในที่พักที่นายจ้างจัดหาให้แต่ละโครงการ มีมากกว่า 200 คน จำนวนห้องพักมากกว่า 90 ห้องขึ้นไป โดยพักอาศัยรวมกันส่วนใหญ่ 2 คนต่อห้อง โดยมีขนาดห้องพัก 2.50x3.00 ตารางเมตร มากที่สุด ห้องพักขนาด 3.00x3.00 ตารางเมตร ยังมีเป็นส่วนน้อย บางโครงการจัดห้องขนาดเล็ก 2.50x2.50 ตารางเมตร และลักษณะห้องพักจะเป็นแบบเรือนแถว 2 ชั้นส่วนมาก เรือนแถวชั้นเดียวยกพื้นและแบบติดพื้นมีเป็นส่วนน้อย และลักษณะของห้องพัก เกือบทั้งหมดจะไม่มีหน้าต่างเลข แสงสว่างมีอย่างพอเพียงจากหลอดไฟฟ้า และยังมี การทำครัวภายในห้องพัก โดยใช้อุปกรณ์หุงต้มระบบไฟฟ้า โดยที่ไม่มีโครงการใดมีโรงครัวแบบรวมจัดแยกเป็นสัดส่วนให้เหมือนในต่างประเทศ

การเดินทางของผู้ใช้แรงงานก่อสร้างขึ้นอยู่กับระยะทาง ส่วนใหญ่แล้วที่พักอาศัยจะห่างจากโครงการก่อสร้างในช่วงเฉลี่ยประมาณ 4 กิโลเมตร ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร จึงหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการที่จะต้องเดินทางไปทำงานในช่วงชั่วโมงเร่งด่วน เหมือนกับชาวกรุงเทพมหานคร

ดังนั้น การเดินทางไปทำงานส่วนใหญ่จะไปกับรถโดยสารของนายจ้างที่จัดหาให้ มีบางโครงการยังจำเป็นต้องใช้รถโดยสารประจำทาง และระยะเวลาการเดินทางส่วนใหญ่ประมาณ 30-60 นาที ยังมีบางโครงการที่ต้องใช้เวลาเดินทาง 1-2 ชั่วโมง ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของผู้ใช้แรงงานบางส่วนซึ่งมีความต้องการให้ที่พักอาศัยอยู่ใกล้หรือในบริเวณก่อสร้าง เพื่อจะได้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทำให้มีเวลาพักผ่อนมากขึ้น แทนที่จะสูญเสียเวลาไปกับการจราจร

ในด้านส่วนตัวหัวหน้างานแล้ว เกือบทั้งหมดจะเดินทางมาทำงานโดยรถยนต์ส่วนตัว มีบางคนอาศัยรถรับ-ส่งพนักงาน และรถประจำทาง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่อวันประมาณมากกว่า 40 บาท ซึ่งอาจหมายถึงค่าน้ำมันรถยนต์ ในรายที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายกับรถประจำทาง จะประมาณ 10-20 บาท ต่อวัน เมื่อสอบถามถึงปัญหาการเดินทางสามอันดับแรกคือ การจราจรติดขัด มีรถประจำทางผ่านน้อย ที่พักอยู่ไกลจากสถานที่ก่อสร้าง

6.2 ลักษณะทั่วไปของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง

จากแบบสอบถามผู้ใช้แรงงานก่อสร้างทั้งหมด 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุน้อยกว่า 30 ปี เป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นกำลังแรงงานวัยหนุ่มสาวของแรงงานก่อสร้างรุ่นใหม่ มีภูมิลำเนาส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่มีกำลังแรงงานมากที่สุดของประเทศ แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-ประถมศึกษาปีที่ 6 และยังมีบางส่วนที่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้

ตำแหน่งหน้าที่ในการทำงานก่อสร้าง ส่วนใหญ่ยังเป็นแรงงานไม่มีฝีมือ หรือเป็นกรรมกรที่เป็นแรงงานฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเหล็ก ยังมีเป็นส่วนน้อย ผู้ใช้แรงงานก่อสร้างเกือบทั้งหมด เดิมมีอาชีพทำนามาก่อน และเริ่มเข้าสู่อาชีพก่อสร้างนี้ยังไม่ถึง 5 ปี ด้วยวิธีการชักชวนของเพื่อนและญาติพี่น้อง ด้วยสาเหตุของการมีรายได้จากการทำการเกษตรแล้วไม่พอเลี้ยงชีพได้

ผลผลิตล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่ แต่ยังมีบางส่วนที่เข้ามาทำงานอาชีพก่อสร้าง เนื่องจากเป็นช่วงรอฤดูกาลการทำเกษตรกรรม

การเข้ามาทำงานก่อสร้างด้วยอัตราค่าจ้างเป็นรายวัน เป็นแรงงานชั่วคราว รายได้จึงขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะทำงานให้ครบ 30 วัน ในแต่ละเดือน โดยส่วนใหญ่จะมีรายได้ต่อเดือน 3,000-5,000 บาท ซึ่งเมื่อเฉลี่ยเป็นค่าแรงรายวันแล้ว จะใกล้เคียง (ในทางต่ำ) กับอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำตามที่กฎหมายกำหนด แต่เมื่อรวมรายได้ต่อครอบครัวแล้ว แรงงานก่อสร้างบางส่วน (หนึ่งในสาม) ยังพอจะมีเงินออมอยู่บ้างเดือนละประมาณ 2,000-4,000 บาท และบางส่วน (หนึ่งในสาม) ยังไม่มีความสามารถในการเก็บเงินออมได้เลย ก่อให้เกิดภาระหนี้สิน ซึ่งมีอยู่ประมาณเกือบครึ่งของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง ที่มีภาระหนี้สินครอบครัว และได้อาศัยแหล่งเงินกู้จากเพื่อนร่วมงาน และญาติ เป็นส่วนสำคัญ

จากการที่จะต้องทนอยู่กับสภาพการทำงานที่หนัก รายได้ต่ำ ไม่แน่นอน มีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับภาระครอบครัว ไม่มีสัญญาว่าจ้าง สวัสดิการที่ได้รับยังไม่ได้มาตรฐานเมื่อเทียบกับแรงงานในอุตสาหกรรมประเภทอื่น แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่จึงไม่สนใจที่จะยึดอาชีพนี้ต่อไป

ปัญหาสังคมของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง

จากการสำรวจที่พบเห็นส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาความยากจน ที่ไม่สามารถหารายได้เพียงพอ กับค่าใช้จ่าย เช่น กลุ่มที่เริ่มเข้ามาทำงานก่อสร้างใหม่ เป็นแรงงานกรรมกร หรือกลุ่มแรงงานก่อสร้างไร้ฝีมือ ซึ่งทำงานโดยใช้แรงงาน ค่าแรงที่ได้รับจะน้อยที่สุด ซึ่งอาจจะต่ำกว่าอัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานฝีมือกลุ่มอื่นๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเหล็ก เป็นต้น

ปัญหาทางด้านอื่นได้แก่ การศึกษา และการขาดความรู้หรือทักษะในการทำงาน หรือการพัฒนาฝีมือแรงงานในขั้นสูงต่อไป อันเนื่องมาจากระดับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา มีข้อจำกัดในการอ่านเขียน ไม่มีโอกาสศึกษาต่อเพิ่มเติม ดังนั้น ศักยภาพและประสิทธิภาพในการทำงานก่อสร้างจึงมีข้อจำกัด ไม่อาจพัฒนาก้าวหน้าในเวลาอันควรที่จะเป็น

ปัญหาครอบครัวขาดความสมดุล ซึ่งเกิดจากการแยกกันอยู่ของคู่สมรส หรือบิดามารดา หรือการอบรมเลี้ยงดูบุตร กล่าวคือ แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่มีครอบครัวแล้ว ซึ่งบางครอบครัวจำเป็นต้องแยกกันอยู่ โดยฝ่ายชายอาจจะเข้ามาทำงานทำก่อน เมื่อเกิดความเชื่อมั่นในรายได้ หรือมีที่

อยู่อาศัยชั่วคราวที่แน่นอน จึงจะอพยพย้ายครอบครัว พากรรษา และบุตร มาอยู่ด้วยกัน แต่ก็จำเป็นที่จะต้องมีผู้สูงอายุไว้ที่บ้านเดิม หรือเพื่อฝากทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูบุตรแทนบิดามารดา ความไม่สมดุลย์เหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ดังเช่น ทำให้บุตรขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดที่ปรึกษา ขาดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม และยังเป็นภาระให้กับผู้สูงอายุอีก ส่วนการแยกจากกันนานๆ ของคู่สมรส โดยเฉพาะฝ่ายชายอาจเกิดความว้าเหว่ จึงหาทางออกด้วยการเที่ยวเตร่ ดื่มสุรา ซึ่งทำให้เกิดค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น และไม่เหมาะสมกับฐานะหรือรายได้ของตนเอง ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวได้ภายหลัง ส่วนครอบครัวที่นำบุตรหลานมาเลี้ยงดูในบริเวณก่อสร้างด้วย จะทำให้เด็กขาดโอกาสทางการศึกษา ไม่ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ต้องปล่อยให้วิ่งเล่นตามอาคารกรมในบริเวณก่อสร้าง ซึ่งมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

ดังนั้น การจัดให้มีสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน บริเวณสถานที่ก่อสร้างหรือพื้นที่ใกล้เคียง จึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย และจิตใจ มีความปลอดภัย มีระเบียบวินัย เด็ดขาดแข็งแรง เป็นพลเมืองดี เป็นพลังและอนาคตของประเทศ ลดภาระความเป็นห่วงกังวลของพ่อแม่ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานให้แก่แรงงานก่อสร้างได้มากขึ้น ทางหนึ่ง

6.8 ที่อยู่อาศัยชั่วคราวของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง

ลักษณะแบบบ้านเดิมของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านในชนบทของพ่อแม่ เมื่อพ้นวัยเรียนจากการศึกษาภาคบังคับ ก็จะเข้าสู่อาชีพทางด้านเกษตรกรรม หรือรับจ้างแรงงานทั่วไปในละแวกใกล้บ้าน ต่อมาก็จะเข้าสู่อาชีพอุตสาหกรรมก่อสร้าง เนื่องจากเหตุผลของการหางานทำ ชดเชยกับงานทางด้านเกษตรกรรม หรือการแยกครอบครัว เป็นต้น

จากการที่ผู้ใช้แรงงานก่อสร้างเป็นชาวชนบท ย้ายถิ่นเข้ามาแบบชั่วคราว เพื่อหางานทำในเมืองหลัก อย่างเช่น กรุงเทพมหานคร สลับกับการกลับบ้านภูมิลำเนาเดิมตามฤดูกาล หรือตามวันหยุด แรงงานก่อสร้างเหล่านี้จึงจำเป็นจะต้องอยู่อาศัยในบ้านพักชั่วคราวที่ฝ่ายนายจ้างจัดหาให้ ซึ่งมีทั้งแบบบ้านพักอยู่ภายในบริเวณก่อสร้าง (โครงการเขต BMR) และบ้านพักอยู่นอกบริเวณก่อสร้าง (โครงการเขต CBD) จำนวนห้องพักและความหนาแน่นของห้องพัก ขึ้นอยู่กับจำนวนแรงงานก่อสร้างทั้งหมด โดยทั่วไปจะพักอาศัย 2 คนต่อ 1 ห้อง และมักจะเป็นคู่สมรสที่ทำงานอยู่ด้วยกัน

ลักษณะห้องพักมักจะเป็นเรือนแถวปลูกติดกัน ส่วนใหญ่เป็นเรือนแถว 2 ชั้น วัสดุที่ใช้ประกอบส่วนใหญ่เป็นสังกะสี มีทั้งวัสดุเก่าและใหม่ปะปนกัน ใช้เป็นผนังทั้งหมด และหลังคาโดยไม่มีฝ้าและหน้าต่าง ขนาดห้องทั่วไป 2.50x3.00 เมตร ห้องน้ำ-ส้วม จัดแยกไว้ต่างหากในบริเวณที่พัก โดยมากจะก่อบ่อน้ำรวมขนาดใหญ่ โดยใช้น้ำประปา ใช้อบน้ำและซักล้างในบริเวณเดียวกัน และทุกโครงการไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียในครัวเรือนแต่อย่างใด

ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกรอบบริเวณที่พักนั้น ยังขาดมาตรฐาน ไม่มีข้อกำหนดตายตัว แต่แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่ สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมบริเวณที่พักได้ดี เนื่องจากพื้นเพของการที่เป็นคนมาจากต่างจังหวัด สาธารณูปโภคต่างๆ เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ยานพาหนะในการเดินทาง ที่ภูมิสำเนาเดิม ยังมีน้อยกว่าที่ได้รับ ในบ้านพักชั่วคราวในกรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ตาม ผู้ใช้แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่ ยังมีความต้องการให้แก้ไขในเรื่องขนาดห้องให้ใหญ่กว่าเดิม ห้องน้ำ-ส้วมได้มาตรฐาน และมีความเป็นห่วงใยในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในด้านความต้องการจากภาครัฐ ขอให้ช่วยดูแลในเรื่องการกำหนดแบบมาตรฐานบ้านพักชั่วคราว ของผู้ใช้แรงงานก่อสร้างด้วย เพื่อส่งเสริมและยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการอยู่อาศัย พักผ่อน แรงงานก่อสร้างจะได้มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีสุขภาพจิตที่ดี หลีกเลี่ยงปัญหาพฤติกรรมเสี่ยง เช่น สุรา และยาเสพติด (ยาบ้า) เพื่อผ่อนคลายความเครียด ความกดดันต่างๆ เป็นต้น

6.4 ที่อยู่อาศัยถาวรของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง

จากการที่จะต้องใช้ชีวิตอยู่กับหน่วยงานและบ้านพักตามโครงการก่อสร้างต่างๆ สลับกับการหยุดงานกลับบ้าน เพื่อทำการเกษตร แล้วกลับเข้ามาทำงานก่อสร้างอีก ลักษณะเป็นวงจรชีวิตเช่นนี้ แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่จึงไม่มีการเตรียมการในเรื่องที่อยู่อาศัยใหม่ หรือที่อยู่อาศัยถาวรแต่อย่างใด บางส่วนมีความคิดที่จะย้ายไปหน่วยงานก่อสร้างอื่นเรื่อยๆ เมื่อหมดงานปัจจุบันหรือย้ายตามกันไปกับนายจ้าง สำหรับงานใหม่ และบางส่วน (ประมาณหนึ่งในสี่) มีแผนการที่จะย้ายกลับบ้านเดิมเมื่อหมดงาน

ในด้านความต้องการบ้านหลังใหม่ ส่วนใหญ่จะนิยมปลูกสร้างเอง ณ ภูมิสำเนาเดิม ไม่นิยมการซื้อบ้านจัดสรร แต่ก็ยังไม่มีความแน่นอน ไม่สามารถกำหนดได้ว่า จะมีบ้านหลังใหม่ได้เมื่อใด

และเนื่องจากเป็นคนจนในชนบท จึงเลือกบ้านที่ระดับราคาค่ำสุดที่จะซื้อหรือลงทุน ในงบประมาณน้อยกว่า 400,000 บาท ด้วยแหล่งเงินสะสมของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นปัจจัยในการเลือกซื้อบ้านจึงอยู่ที่ ระดับราคาและทำเลที่ตั้ง ตามลำดับ

ในชีวิตของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง ความคาดหวังมากที่สุดคือต้องการมีบ้านพร้อมที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งความคาดหวังดังกล่าว ส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจว่าจะสำเร็จดังที่หวังหรือไม่ จึงยังมีแรงงานบางส่วน เดินทางไปทำงานในต่างประเทศ เพื่อหวังที่จะหาเงินได้มากกว่า สามารถเก็บออมได้มากพอที่จะส่งกลับบ้าน เป็นค่าใช้จ่ายให้แก่ครอบครัว หรือต่อเติม ตกแต่ง ก่อสร้างหรือซื้อบ้านใหม่ เป็นต้น เมื่อให้เลือกความต้องการช่วยเหลือจากภาครัฐเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในอนาคตแล้ว ผู้ใช้แรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่ ต้องการให้รัฐบาลขึ้นค่าแรงขั้นต่ำทุกปีมากที่สุด ซึ่งเป็นเหตุและผลแห่งความเป็นจริงมากที่สุด คือถ้าได้รับค่าแรงมากขึ้นๆ อาจจะมีความสามารถเก็บออมเงินได้มากขึ้น และอันดับรองลงมาคือ เงินกู้ดอกเบี้ยถูก

6.5 แรงงานก่อสร้างไทยในต่างประเทศ

แรงงานก่อสร้างจำนวนหลายแสนคนที่ทำงานในต่างประเทศ มีความน่าสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบ ชีวิตความเป็นอยู่ การทำงาน และรายได้ เนื่องจากแรงงานเหล่านี้สามารถนำเงินตราต่างประเทศ ทำรายได้ให้ประเทศปีละหลายหมื่นล้านบาท แต่ขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมการก่อสร้างภายในประเทศก็ได้รับผลกระทบ ในด้านการขาดแคลนแรงงานก่อสร้าง ทั้งที่เป็นแรงงานฝีมือและแรงงานไม่มีฝีมือ ทำให้ขณะนี้เกิดการลักลอบใช้แรงงานต่างชาติ เช่น พม่า ลาว เขมร เข้ามาทำงานก่อสร้าง ถึงแม้ว่าจะมีการประกาศอนุญาตให้ใช้แรงงานต่างชาติได้แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีนายจ้างอีกจำนวนมากหลีกเลี่ยงการจดทะเบียน แรงงานต่างชาติเหล่านี้จึงเป็นแรงงานก่อสร้างชาวต่างชาติเถื่อน ก่อให้เกิดปัญหามากมาย ทั้งในด้านความมั่นคง โรคติดต่อ และสิ่งแวดล้อม

แรงงานก่อสร้างไทยในประเทศสิงคโปร์ กลุ่มที่ได้ทำการสำรวจเพื่อเปรียบเทียบกับแรงงานก่อสร้างภายในประเทศแล้ว มีความแตกต่างกันบ้างในบางเรื่อง ที่สำคัญควรจะกล่าวถึงดังนี้

ภูมิสำเนา เกือบทั้งหมดจะไปจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีจำนวนแรงงานในวัยทำงานมากที่สุดของประเทศดังได้กล่าวมาแล้ว

เงินออมต่อเดือน ส่วนใหญ่มีความสามารถออมเงินได้เดือนละ 4,000-5,000 บาท และส่งเงินกลับบ้านได้มากกว่า 5,000 บาท (หนึ่งในสาม) ภายในรอบ 6 เดือน ก่อนการสำรวจ

ในด้านอื่นๆ เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ และการทำงาน เมื่อเปรียบเทียบแล้ว จะมีลักษณะไม่แตกต่างกันนัก กล่าวคือ เป็นลักษณะงานก่อสร้างเช่นเดียวกัน ต้องกินอยู่หลับนอน พักผ่อนในที่อยู่อาศัยชั่วคราว ที่จัดหาให้โดยฝ่ายนายจ้าง ที่พักอาศัยชั่วคราวมีลักษณะคล้ายกัน ยกเว้นกลุ่มแรงงานก่อสร้างในประเทศสิงคโปร์ ที่มีที่พักอาศัยได้มาตรฐานมากที่สุด ดังได้กล่าวมาแล้ว

ในด้านความต้องการที่อยู่อาศัยถาวร และความคาดหวังต่างๆ ในชีวิตไม่มีข้อแตกต่างที่ชัดเจน ส่วนมากจะใกล้เคียงกัน มีความรู้สึกนึกคิด และต้องการไปในแนวทางเดียวกัน

และเมื่อได้ทำการเปรียบเทียบถึงกลุ่มผู้ใช้แรงงานก่อสร้างที่ทำงานภายในประเทศ ระหว่างบริษัทไทย และบริษัทร่วมทุนต่างประเทศ จะไม่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด (ดูภาคผนวกตารางที่ 10) ซึ่งสามารถยืนยันผลการสำรวจได้ว่า ระบบการบริหารงานก่อสร้างไม่ว่าจะภายในหรือภายนอกประเทศ จะไม่มีความแตกต่างกัน ที่จะผลต่อเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง นั้นแสดงว่า อุตสาหกรรมก่อสร้างภายในประเทศมีมาตรฐานใกล้เคียงกับสากลมากขึ้น แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะหรือขนาดของบริษัทหรือความรับผิดชอบของนายจ้างเป็นส่วนสำคัญ กล่าวคือบริษัทก่อสร้างขนาดใหญ่ จะมีมาตรฐานในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานก่อสร้างดีกว่า

6.6 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจสามารถนำมาใช้ เพื่อการเสนอแนะแนวทาง ในการที่จะจัดทำที่อยู่อาศัยชั่วคราวและถาวรของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง ดังนี้

จากข้อค้นพบลักษณะทั่วไปของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง ส่วนใหญ่เป็นคนยากจนจากชนบทอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองหลัก อย่างเช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะเป็นการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวไม่ทิ้งถิ่น เดินทางไปมาระหว่างบ้านเดิมกับสถานที่ทำงาน เป็นครั้งคราว เพื่อกลับบ้านไปทำอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ชั่วระยะหนึ่งตามฤดูกาล (กรกฎาคม-กันยายน) และจะกลับมาทำงานก่อสร้างต่อ ช่วงระยะเวลาออกฤดูกาล (มกราคม-มีนาคม) เป็นส่วนมาก

ดังนั้น แรงงานก่อสร้างจึงมีความต้องการที่อยู่อาศัย ขณะทำงานในกรุงเทพมหานครเป็นแบบชั่วคราว โดยที่ไม่มีความสนใจที่จะซื้ออาศัยที่ก่อสร้างนี้ตลอดไป ดังนั้น จะไม่มีความผูกพันกับสถานที่พักอาศัย การดูแลบำรุงรักษาสถานที่พักจึงไม่มีความสำคัญ ทั้งไว้ให้เป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายนายจ้างเอง ซึ่งด้านธุรกิจย่อมต้องการที่จะประหยัดให้มากที่สุด ความสมดุลพอดีจึงยังไม่เกิดขึ้น ระหว่างผู้ใช้คือแรงงานก่อสร้าง และผู้จ่ายคือนายจ้าง ปัญหาข้อนี้เห็นควรที่จะมีเจ้าหน้าที่จากภาครัฐเข้ามาสอดส่องดูแล ควรจะได้กำหนดแบบก่อสร้าง อาคารพักอาศัยชั่วคราวของแรงงานก่อสร้างให้เป็นแบบมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ประกอบควบคู่ไปกับการขอใบอนุญาตก่อสร้างอาคารนั้นๆ ในรายที่ไม่ใช่แบบมาตรฐานก็ให้เสนอแบบก่อสร้างบ้านพักชั่วคราวของแรงงานก่อสร้าง เพื่อขอใบอนุญาตปลูกสร้าง เช่นเดียวกับการขอใบอนุญาตปลูกสร้างอาคารทั่วไป

มาตรฐานดังกล่าว วิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ได้มีการริเริ่มแนวความคิดดังกล่าวแล้ว หากแต่แล้วยังขาดการนำไปปฏิบัติ ให้เป็นกฎระเบียบที่พึงปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งสามารถนำหลักการนี้ใช้ผ่านโยธาจังหวัดทุกจังหวัดทั่วประเทศ และในส่วนของกรุงเทพมหานครผ่านตามเขตต่างๆ ก็สามารถนำมาใช้ ประกอบการขออนุญาตก่อสร้าง ได้เช่นเดียวกัน

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยชั่วคราวกับที่ตั้งของโครงการนั้น จากการวิจัยพบว่า ปัญหาการเดินทางมีส่วนสำคัญที่สุด ดังนั้น ท่าเลที่ตั้งของที่พักแรงงานก่อสร้างจึงควรจะต้องอยู่ในบริเวณเดียวกันกับสถานที่ก่อสร้าง โดยแยกพื้นที่ที่จะไม่กีดขวางการก่อสร้าง หรือเป็นพื้นที่ส่วนสุดท้ายที่จะต้องทำการก่อสร้าง ในบางโครงการอาจมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถกันส่วนที่เป็นห้องพักได้ ก็สมควรที่จะต้องหาที่พักให้แรงงานก่อสร้างอยู่ใกล้สถานที่ก่อสร้างมากที่สุด

รอบที่พักบริเวณก่อสร้างบ้านพักชั่วคราว ควรจะได้มีการจัดวางผังให้เหมาะสม กับจำนวนแรงงานและการใช้งาน อาคารพักอาศัยไม่ควรสูงเกินกว่า 2 ชั้น และไม่ชิดติดกันมากเกินไป จนเป็นการรบกวนระหว่างกัน ขนาดห้องไม่ควรเล็กกว่า 3.00x3.00 ตารางเมตร วัสดุก่อสร้างควรอยู่ในสภาพที่ยังใช้งานได้ และมีความแข็งแรงปลอดภัยเพียงพอ ระบบการใช้น้ำและไฟฟ้า ให้มีการประหยัดพลังงานและปลอดภัยมากที่สุด และควรติดตั้งถังน้ำยาคับเพลิงไว้ใช้ในกรณีฉุกเฉินอย่างเพียงพอ ในด้านรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม ควรจะมีระบบระบายน้ำ การจัดเก็บขยะ และบำบัดน้ำเสียให้เพียงพอ

ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เพื่อการพักผ่อนหรือสันทนาการ ควรจะได้จัดให้มีไว้บ้าง เช่น วิทยุหรือโทรทัศน์รวม ซึ่งอาจจะติดตั้งไว้ที่โรงอาหาร หรือร้านค้ารวม ภายในบริเวณที่พัก เพื่อการรับรู้ข่าวสาร ความเป็นไปทางด้านต่างๆ รอบตัว และสารบันเทิงเพื่อการพักผ่อน ตลอดจนการจัดแบ่งพื้นที่บางส่วนเป็นลานอเนกประสงค์ เพื่อเล่นกีฬา เช่น ฟุตบอล หรือตะกร้อ ก็จะทำให้สภาพแวดล้อมของที่พักน่าอยู่อาศัยมากขึ้น ส่งผลให้แรงงานก่อสร้างมีสุขภาพจิตที่ดี มีการพักผ่อน มีการเล่นกีฬา เพื่อผ่อนคลายความเครียด ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการทำงานที่ดีต่อไป

ในด้านการเตรียมที่อยู่อาศัยถาวรหรือบ้านหลังใหม่ จากการวิจัยพบว่าแรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่ ไม่มีการเตรียมการเรื่องที่อยู่อาศัยใหม่ ไม่มีความแน่นอน ไม่มีแผนการระยะยาวในเรื่องที่อยู่อาศัย โดยส่วนใหญ่จะย้ายกลับบ้านเมื่อหมดงาน และจะย้ายไปตามหน่วยงานก่อสร้างอื่นๆ ตลอดจนทราบเท่าที่ยังทำงานก่อสร้างอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีความตั้งใจที่จะยึดอาชีพก่อสร้างนี้ต่อไป หรือที่มีความคาดหวังบ้าง ส่วนใหญ่ก็จะกลับไปปลูกสร้างบ้านเองที่ภูมิลำเนาเดิม ซึ่งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนใหญ่

จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำที่อยู่อาศัยถาวร สำหรับแรงงานก่อสร้างเหล่านี้ และเมื่อพิจารณาถึงรายได้และเงินออมแล้วแรงงานก่อสร้างส่วนใหญ่ จะไม่มีความสามารถในการเป็นเจ้าของบ้านได้เลย ซึ่งโดยทั่วไปการให้สินเชื่อโครงการที่อยู่อาศัย จะพิจารณาถึงระดับรายได้ และความสามารถในการผ่อนชำระ อย่างน้อยควรมีรายได้ประมาณสามเท่าของการผ่อนชำระ ยกเว้นกลุ่มแรงงานก่อสร้างไทยในต่างประเทศ ที่มีความสามารถเก็บออมส่งเงินกลับบ้านได้ในระดับ 4,000-5,000 บาท ต่อเดือน โดยการกู้ผ่านธนาคารอาคารสงเคราะห์ ในวงเงินไม่เกิน 500,000 บาท ด้วยอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12.25 (ณ วันที่ 25 ธันวาคม 2539) จะต้องผ่อนชำระประมาณเดือนละ 5,000 บาท เป็นระยะเวลาประมาณ 20 ปี ซึ่งเป็นตัวเลขใกล้เคียงกับความสามารถในการออมเงินของแรงงานก่อสร้างไทยในประเทศสิงคโปร์

ด้วยการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ดังนี้

รายได้กรรมกรขั้นต่ำ (เขตกทม.)	157 บาท/วัน	หรือประมาณ 4,700 บาท/เดือน
รายได้ช่างฝีมือ (200-250 บาท/วัน)	250 บาท/วัน	หรือประมาณ 7,500 บาท/เดือน

เมื่อหักค่าอาหารและค่าใช้จ่ายส่วนตัวแล้ว แรงงานก่อสร้างกลุ่มนี้จะไม่มีความสามารถในการเก็บเงินออมเพื่อผ่อนชำระได้เลย

ซึ่งโดยทั่วไปการให้สินเชื่อโครงการที่อยู่อาศัยแก่บุคคล ในเบื้องต้นจะพิจารณาถึงระดับรายได้และความสามารถในการผ่อนชำระดังกล่าวข้างต้น ส่วนกลุ่มแรงงานก่อสร้างไทยในต่างประเทศ ที่มีความสามารถเก็บออมส่งเงินกลับบ้านได้ในระดับ 4,000-5,000 บาท ต่อเดือน

สามารถวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ดังนี้

รายได้กรรมกรขั้นต่ำ 17-20 เหรียญสิงคโปร์ หรือประมาณ 9,500-11,000 บาท/เดือน

เมื่อหักค่าอาหารและค่าใช้จ่ายส่วนตัวประมาณ 100 เหรียญสิงคโปร์ (จากการสัมภาษณ์) หรือประมาณ 2,000 บาท/เดือน

ดังนั้น แรงงานก่อสร้างไทยในต่างประเทศ น่าจะมีเงินเหลือเก็บออม ได้ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของค่าจ้างแรงงานที่ได้รับ หรือประมาณ 4,000-5,000 บาท ต่อเดือน แต่ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีรายได้ที่แน่นอน เพราะจะต้องผ่อนชำระก่อนข้างยาวนาน

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้ผลเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงานก่อสร้างในด้านเศรษฐกิจและสังคม สภาพปัจจุบัน ของที่อยู่อาศัยชั่วคราว และความคาดหวังเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยถาวรของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง ซึ่งเป็นการศึกษากลุ่มผู้ใช้แรงงานก่อสร้างไม่มีฝีมือ (Unskill) เป็นส่วนใหญ่ ยังมีกลุ่มแรงงานก่อสร้างซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานฝีมือ (Skill) ทำงานก่อสร้างอาคาร (Building Construction) หรืองานก่อสร้างในทางตั้ง (Vertical Construction) กับกลุ่มแรงงานฝีมือ (Operator) ทำงานก่อสร้าง งานโยธา (Civil Construction) หรืองานก่อสร้างในแนวราบ (Horizontal Construction) ที่ควรจะมีการวิจัยในครั้งต่อไป ถึงสภาพความเป็นอยู่ อาชีพการงาน ความสามารถในการเป็นเจ้าของ และความต้องการในด้านที่อยู่อาศัยของคน 2 กลุ่มนี้เป็นอย่างไร

การศึกษาถึงปัญหาสังคม ของผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง สภาพความยากจน ความแออัดของที่พักอาศัย ร้านค้า สหกรณ์ ในบริเวณที่พัก และสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนในบริเวณก่อสร้าง หรือที่พัก เป็นอีกหัวข้อหนึ่งที่น่าสนใจในการวิจัยครั้งต่อไปเช่นกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย